

چه ایراداتی مانع رسیدگی به دعوا می شوند؟

ایراد در لغت مصدر باب افعال است ریشه‌ی «وَرَدَ» به معنای بهانه‌گیری و خرده‌گرفتن آمده است. ایراد در آیین دادرسی مدنی اشکالی است که یکی از طرفین دعوا می‌تواند بر دعوا، قاضی، طرف مقابل، صلاحیت دادگاه، نماینده‌ی طرف مقابل بگیرد.

ایراد در لغت مصدر باب افعال است ریشه‌ی «وَرَدَ»؛ به معنای بهانه‌گیری و خرده‌گرفتن آمده است. ایراد در آیین دادرسی مدنی اشکالی است که یکی از طرفین دعوا می‌تواند بر دعوا، قاضی، طرف مقابل، صلاحیت دادگاه، نماینده‌ی طرف مقابل بگیرد.

به گزارش «تابناک» ایراداتی که مانع رسیدگی دادگاه می‌شوند به چند دسته تقسیم می‌شود. برخی ایرادات موجب می‌شود که دعوا از یک دادگاه به یک دادگاه دیگر برود و در آنجا رسیدگی شود. برخی ایرادات نیز موجب می‌شود مانعی بر رسیدگی به ماهیت دعوا ایجاد گردد که این مانع می‌تواند موقت یا دائمی باشد. علاوه بر این، ایراد رد دادرسی نیز مانعی در رسیدگی به دعوا ایجاد می‌نماید که ممکن است موجب تغییر دادگاه نیز بشود.

اول) ایرادات موجب تغییر مرجع رسیدگی

این ایرادات شامل ایراد عدم صلاحیت ذاتی، ایراد عدم صلاحیت نسبی و ایراد امر مطروحه می‌شود.

ایراد عدم صلاحیت ذاتی

خوانده می‌تواند ضمن پاسخ به ماهیت دعوا در صورتی که دادگاه را صالح نداند، ایراد عدم صلاحیت بنماید. (بند 1؛ ماده 84؛ قانون آیین دادرسی مدنی) ایراد عدم صلاحیت ذاتی در صورتی در دادگاه عمومی پذیرفته می‌شود که دعوا در صلاحیت یکی از مراجع استثنایی قضایی (دادگاه انقلاب و دادگاه نظامی) یا یکی از مراجع اداری (دیوان عدالت اداری) باشد. همچنین صلاحیت دادگاه بدوی نسبت به دادگاه تجدیدنظر، صلاحیت ذاتی به‌شمار می‌آید.

در هر حال دادگاه در صورت پذیرش ایراد عدم صلاحیت ذاتی با صدور قرار عدم صلاحیت، پرونده را حسب مورد به مرجع صالح ارسال و یا جهت تعیین مرجع صالح به دیوان عالی کشور می‌فرستد. چنانچه دادگاه ایراد عدم صلاحیت ذاتی را نپذیرد نسبت به دعوا رسیدگی کرده و ضمن صدور رأی، ایراد را نیز رد می‌نماید.

ایراد عدم صلاحیت نسبی

در حال حاضر دادگاه‌های عمومی صلاحیت رسیدگی به تمام دعاوی را دارند. بنابراین با توجه به صلاحیت عام دادگاه‌های عمومی، ایراد عدم صلاحیت نسبی زمانی مطرح می‌شود که رسیدگی به دعوا در صلاحیت دادگاه عمومی محل دیگری باشد. در صورتی که صلاحیت دادگاه این ایراد را وارد بداند با صدور قرار عدم صلاحیت، پرونده را به دادگاه محل صالح می‌فرستد.

در صورتی که صلاحیت دادگاه ایراد عدم صلاحیت نسبی را وارد نداند به دعوا رسیدگی نموده و در ضمن صدور رأی، وارد نبودن ایراد را به طور مستدل اعلام می‌نماید. عدم ایراد به صلاحیت نسبی نیز به معنای رضایت به صلاحیت دادگاه است و از آنجاکه صلاحیت نسبی جزو قواعد آمره نیست رسیدگی دادگاه ایرادی ندارد.

ایراد امر مطروحه

ایراد امر مطروحه در موردی است که خوانده اعلام نماید دعاوی اقامه شده بین طرفین، سابقاً در همین دادگاه یا دادگاه دیگری که از حیث درجه با این دادگاه مساوی است مطرح شده و تحت رسیدگی است. این ایراد در صورتی که دعاوی طرح شده همان دعاوی اقامه شده‌ی قبلی باشد اما با آن ارتباط کامل داشته باشد نیز قابل پذیرش است.

زمانی و که دعوی یک بار مورد رسیدگی قرار گرفت و منجر به صدور حکم قطعی شد، مجدداً نمی توان تقاضای رسیدگی به همان دعوا را تقاضا نمود. (بند 6 و ماده 84 و 84 ق.آ.د.م) چنانچه همین دعوا دوباره از سوی یکی از طرفین اقامه گردد، طرف دیگر می تواند ایراد امر قضاوت شده را طرح نماید و دادگاه در صورت پذیرش این ایراد، قرار رد دعوا را صادر می نماید.

ایراد عدم نفع خواهان

برابر بند 10 و ماده 84 و 84 ق.آ.د.م در صورتی که خواهان در دعوا دارای نفع نباشد، خوانده می تواند ایراد عدم نفع را مطرح نماید. برای احراز نفع داشتن خواهان باید دید در صورت صدور حکم علیه خوانده، آیا نفعی به خواهان می رسد یا نمی رسد. در صورتی که خواهان از حکم به خواهان برسد ایراد عدم نفع وارد نیست. [22] در صورتی که دادگاه این ایراد را وارد بداند، قرار رد دعوی و در غیر این صورت قرار رد ایراد را صادر نموده و به رسیدگی ادامه می دهد.

ایراد عدم تأثیر دعوا

چنانچه دعوی اقامه شده بفرض این که اثبات شود، اثری نداشته باشد، ایراد عدم تأثیر دعوا وارد خواهد بود. (بند 7 و ماده 84 و 84 ق.آ.د.م) مثلاً خواهان ادعا می نماید خوانده مالی را به او هبه نموده اما به او تحویل نمی دهد. در این مورد بر فرض این که ادعای خواهان ثابت شود باز هم اثری ندارد زیرا در عقد هبه تا وقتی که مال مورد هبه به قبض متعهد شده نشود، عقد هبه تحقق نمی یابد.

ایراد عدم مشروعیت مورد دعوا

ایراد عدم مشروعیت مورد دعوا زمانی مطرح می شود که آن خواهان مطالبه نموده مشروع نباشد. (بند 8 و ماده 84 و 84 ق.آ.د.م) منظور از مشروع نبودن، عدم مخالفت با شرع یا قانون می باشد مثلاً در صورتی که خواهان مطالبه وجه حاصل از قمار یا ربا را بنماید، دعوا مشروعیت ندارد.

ایراد جزمی نبودن دعوا

طبق بند 9 و ماده 84 و 84 ق.آ.د.م یکی از شرایط رسیدگی به دعوا این است که خواهان اطمینان داشته باشد که حقی برای او بوجود آمده است. مثلاً در صورتی که خواهان تنها احتمال بدهد که از خوانده مبلغی طلبکار است، ایراد جزمی نبودن دعوا وارد است

ایراد به زمان اقامه دعوا

چنانچه خواهان اقامه دعوا را دارای مهلت معینی باشد و دعوا خارج از مهلت قانونی اقامه شود، خوانده می تواند طبق بند 11 و ماده 84 و 84 ق.آ.د.م به آن ایراد نماید.

چهارم) ایراد رد دادرس

گاهی دادگاه صلاحیت رسیدگی به دعوا را دارد اما وجود تردید در بی طرفی قاضی مانع رسیدگی می شود.

این ایراد زمانی مطرح می شود که دادرس با یکی از طرفین دعوا به نوعی ارتباط داشته باشد. در این موارد هم طرفین دعوا می توانند ایراد رد دادرس را طرح کنند و هم خود دادرس باید از رسیدگی امتناع نماید. ماده 91 و 91 ق.آ.د.م موارد رد دادرس را بیان نموده که عبارتند از:

الف- قرابت نسبی یا سببی تا درجه سوم از هر طبقه بین دادرس با یکی از اصحاب دعوا وجود داشته باشد.

ب- دادرسی، قیم یا مخدوم یکی از طرفین باشد و یا یکی از طرفین مباشر یا متکفل امور دادرسی یا همسر او باشد.

ج- دادرسی یا همسر یا فرزند او، وارث یکی از اصحاب دعوا باشد.

د- دادرسی سابقاً در موضوع دعوی اقامه شده به عنوان دادرسی یا داور یا کارشناس یا شاهد، اظهار نظر کرده باشد.

ه- بین دادرسی و یکی از طرفین و یا همسر یا فرزند او دعوی حقوقی یا جزایی مطرح باشد و یا در سابق مطرح بوده و از تاریخ صدور حکم قطعی دو سال نگذشته باشد.

و- دادرسی یا همسر یا فرزند او دارای نفع شخصی در موضوع مطروحه باشند.

موارد رد دادرسی منحصر به مواردی می‌باشد که در ماده 92 و فوق ذکر شده است. در صورتی که طرفین دعوا یا یکی از آن‌ها ایراد رد دادرسی را طرح نماید و دادرسی آن را وارد نداند. با صدور قرار رد ایراد به رسیدگی ادامه می‌دهد و در صورت پذیرش ایراد یا در صورتی که در ماده 92 و 87 خود دادرسی از رسیدگی امتناع نماید، باید با ذکر جهاتی که موجب رد دادرسی شده، قرار امتناع از رسیدگی را صادر نماید و رسیدگی به این پرونده را به دادرسی یا دادرسی‌های دیگر دادگاه واگذار نماید. چنانچه دادگاه فاقد دادرسی به تعداد کافی باشد، پرونده را برای تکمیل دادرسی یا ارجاع به شعبه دیگری همان دادگاه نزد رییس شعبه اول ارسال می‌دارد و در صورتی که دادگاه شعبه دیگری نداشته باشد، پرونده را به نزدیک‌ترین دادگاه هم‌عرض ارسال می‌نماید. (ماده 92 و 87 ق.آ.د.م)

مهلت بیان ایرادات

مهلت بیان ایرادات تا پایان اولین جلسه دادرسی است. (ماده 87 و 87 ق.آ.د.م) البته در صورتی که در ماده 92 و 87 سبب ایراد بعداً روی دهد، زمان طرح ایراد در اولین جلسه دادرسی پس از ایجاد سبب است. در صورتی که در ماده 92 و 87 خوانده در مهلت معین شده اقدام به بیان ایراد ننماید مطابق ماده 90 ق.آ.د.م دادگاه مکلف نیست جدا از ماهیت دعوا نسبت به ایراد، رأی صادر نماید. با توجه به ماده 87 ق.آ.د.م مهلت ایراد رد دادرسی نیز تا پایان اولین جلسه دادرسی است مگر این که سبب ایراد بعداً حادث شود.